Suojellaan Lapsia
Skydda Barn

HELMIKUU 2022

Verkkovälitteinen lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta Suomessa

Tilastoja rikoksista ja rikoksentekijöistä

Suojellaan Lapsia ry.

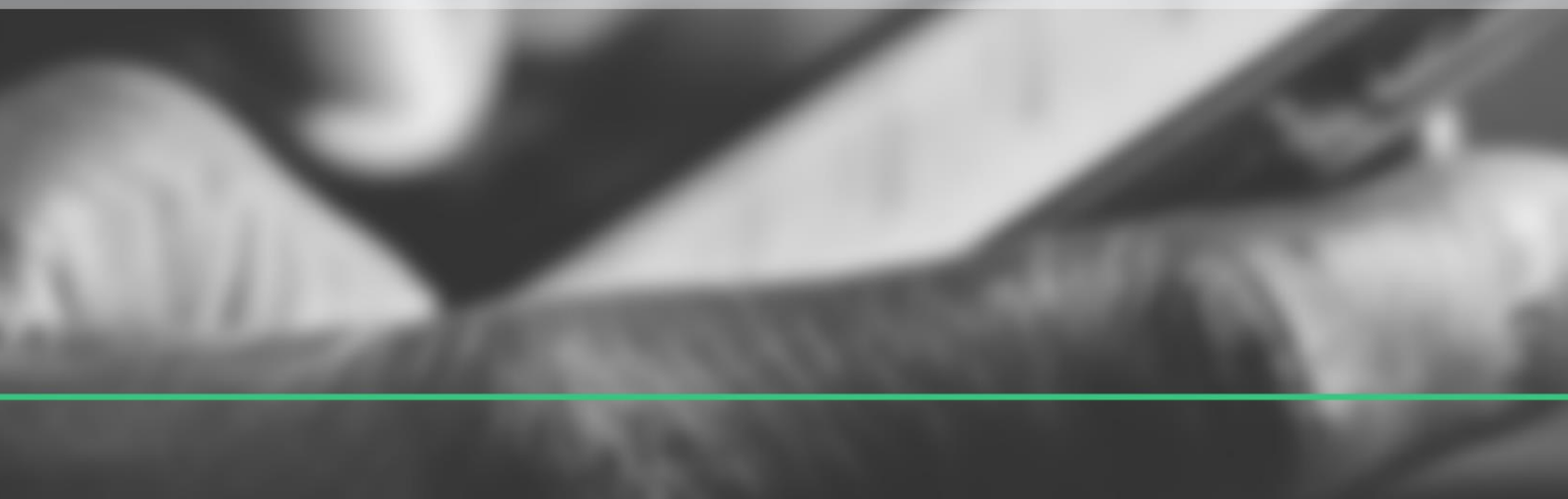

Tämän raportin on kirjoittanut Suojellaan Lapsia ry:n toiminnanjohtaja, erityisasiantuntija Nina Vaaranen-Valkonen; kansainvälisen rikoslainsäädännön asiantuntija ja järjestölakimies Anna Ovaska; projektitutkija, kansainvälinen ihmisoikeusjuristi Tegan Insoll; kansainvälisten lasten oikeuksien asiantuntija, Matilda Sandvik; ja kehityspsykologian asiantuntija Katariina Leivo. Tämä raportti on julkaistu alun perin suomeksi.

Suojellaan Lapsia ry. on voittoa tavoittelematon yhdistys. Lisätietoa työstämme ja yhdistyksestämme: www.suojellaanlapsia.fi.

Verkkovälitteinen lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta Suomessa – tilastoja rikoksista ja rikoksentekijöistä

© Suojellaan Lapsia ry. 2022

Tämän dokumentin kopiointi ja levittäminen on kielletty ilman kirjallista lupaa kirjoittajilta ja julkaisijalta. Suojellaan Lapsia ry. omistaa oikeuden tähän raporttiin.

Tämän raportin on tuottanut Suojellaan Lapsia ry. Raportin löydökset pohjautuvat Suojellaan Lapsia ry:n tutkimukseen, jonka on osin rahoittanut End Violence Fund.

© Suojellaan Lapsia ry. 2022

Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa tapahtuu Suomessa

Lapset joutuvat seksuaaliväkivallan kohteeksi kaikkialla maailmassa, myös Suomessa. Valitettavan usein lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta puhuttaessa ilmiötä yritetään ulkoistaa sekä pois Suomesta että suomalaisista. On helpompi ajatella, että lapsiin kohdistetaan seksuaaliväkivaltaa, mutta rikoksen tekijät ovat muualta kuin Suomesta tai Euroopasta. Tämä raportti keskittyy lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan, ilmiön laajuuteen sekä erityisesti verkkovälitteisiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin ja rikoksen tekijöihin. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat kasvussa ja myös suomalaiset lapset joutuvat seksuaalirikosten uhreiksi.

Joka viides Euroopan lapsista joutuu seksuaaliväkivallan uhriksi.

Euroopan Komission vuonna 2020 julkaisemasta raportista käy ilmi, että noin 20 % eli arviolta joka viides Euroopan lapsista joutuu seksuaaliväkivallan uhriksi.[1] Teknologian kehittyessä lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, kuten muukin rikollisuus, on siirtynyt vahvasti internetiin. Lapsi voi joutua seksuaaliväkivallan uhriksi ilman, että rikoksentekijä on fyysisesti läsnä lapsen kanssa samassa tilassa. Tekijä voi internetin välityksellä esimerkiksi houkutella, huijata, manipuloida, pakottaa, pelotella, kiristää, uhata tai muutoin saada lapsen tekemään seksuaalisia tekoja joko itseään tai toista lasta kohtaan. Tekijä voi kuvata ja tallentaa reaaliaikaiset teot tai manipuloida ja painostaa lasta lähettämään itsestään kuvia ja videomateriaalia tekijälle. Tekijät usein tallentavat kuvaamansa tai muutoin haltuunsa saamansa kuvamateriaalin lapsesta ja levittävät sen verkossa eteenpäin väärinkäytettäväksi. Digitaalisista kuva ja/tai videotallenteista ja materiaalista käytetään myös nimitystä *child sexual abuse material* (CSAM).

Teknologian kehityksen myötä lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin määrät ovat räjähdysmäisesti kasvaneet kaikkialla maailmassa. Rajua kasvua on raportoitu myös Euroopan Unionin maiden osalta. EU maissa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivaltaa todistavasta kuvamateriaalista tehtiin ilmoituksia vuonna 2010 yhteensä 23 000 ja vuonna 2019 jo käsittämättömät 725 000. Ilmoitukset vuonna 2019 sisälsivät noin kolme miljoonaa yksittäistä kuvaa ja/tai videota lapseen kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta.[2] EUROPOL:in raportissa todetaankin, että useimmissa EU maissa viranomaisten resurssit ovat riittämättömät kuvamateriaalissa seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneiden lapsiuhrien tunnistamiseen sekä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkimiseen.[3]

Kaava 1: *Euroopan Unionin maissa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuva ja/tai videomateriaalia koskevien ilmoitusten määrät ovat rajussa kasvussa.*

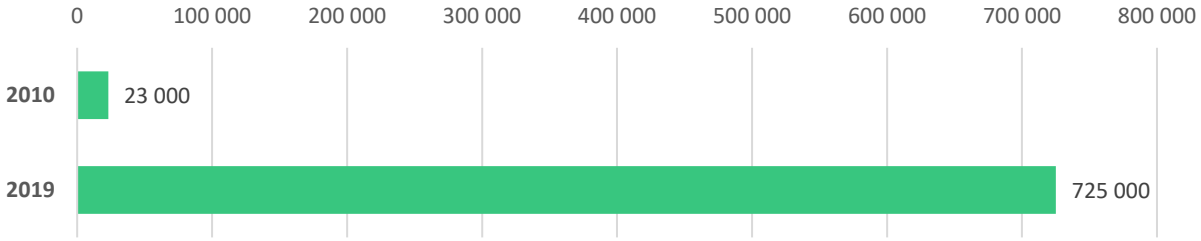

Lähde: Euroopan Komissio

Lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen yhteydessä tallennettu kuva ja/tai videomateriaali on todistusaineistoa rikoksesta. Kuvat ovat rikospaikoista, uhreista ja rikoksen tekijöistä. Seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin kiertäessä verkossa lapsi joutuu yhä uudestaan ja toistuvasti uhrin asemaan, kun laitonta kuvamateriaalia käytetään ja levitetään uudelleen verkossa. Tämä on lapsen toipumisen kannalta erittäin haitallista. Verkkovälitteiset lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, joissa kuvatallenne on levitetty verkkoon on huomioitava äärimmäisen vahingollisina seksuaalirikoksina.

[1] Euroopan Komissio, EU strategy for a more effective fight against child sexual abuse (2020) https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-07/20200724_com-2020-607-commission-communication_en.pdf 1.
[2] Euroopan Komissio, EU strategy for a more effective fight against child sexual abuse (2020) https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-07/20200724_com-2020-607-commission-communication_en.pdf 1.
[3] EUROPOL, IOCTA (2020) p. 36.

© Suojellaan Lapsia ry. 2022

Murto-osa lapsiin kohdistuvista rikoksista päätyy viranomaisen tietoon

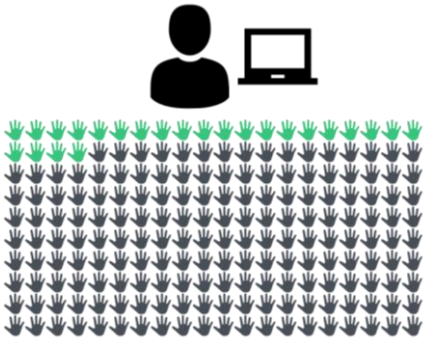

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, kuten seksuaalirikokset yleensä ovat vahvasti piilorikollisuutta. Uusimman tutkimuksen mukaan arviolta vain noin 12 prosenttia lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista tulee viranomaisen tietoon Suomessa.[4] Syitä seksuaalirikosten ilmoittamatta jättämiseen on lukuisia. Tutkimustulosten mukaan yleisin syy oli lapsiuhrin uskomus siitä, ettei tapahtunutta pidettäisi merkittävänä.[5] Myös lapsiuhrin vääristyneesti kokemat syyllisyyden ja häpeän tunteet ovat mahdollisia syitä vaikenemiseen ja rikoksesta ilmoittamatta jättämiseen.[6]

Suomessa viranomaisten tietoon tulleet lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat olleet viimevuosina selvästi kasvussa.

Kaava 2: *Viranomaisen tietoon tulleet lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ja arvio rikosten todellisesta määrästä tutkimustiedon perusteella.*[7]

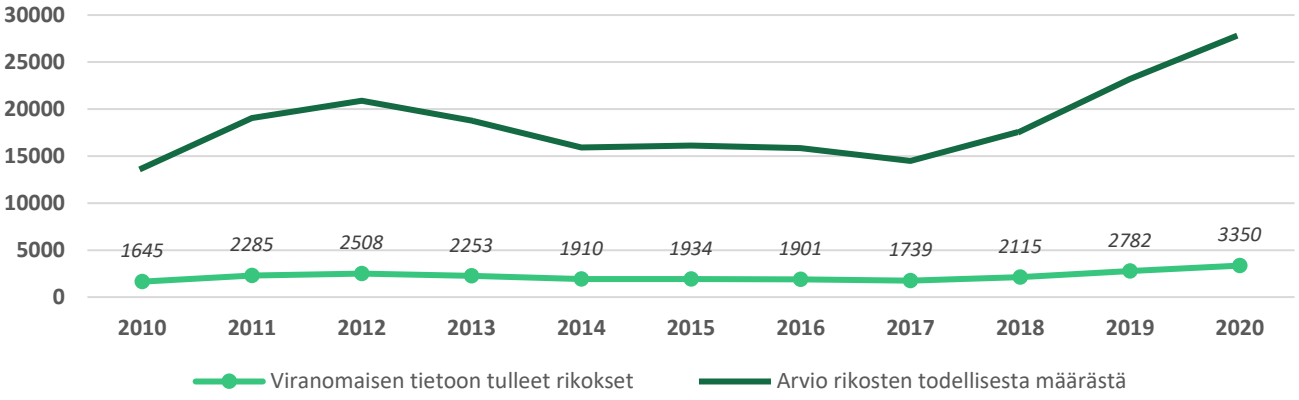

Lähde: tilastokeskus

Teknologian kehityksen myötä yhden tekijän uhriksi voi lyhyessäkin ajassa joutua jopa satoja lapsia. Tämänkaltaisia lapsiin kohdistuvia verkkovälitteisiä seksuaalirikoksia tapahtuu niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Suomessa vuonna 2021 ilmi tulleessa tapauksessa yhtä tekijää epäillään kahteensataan lapseen kohdistuvista verkkovälitteisistä seksuaalirikoksista.[8] Myös toisessa laajassa verkkovälitteisesti toteutetussa rikosvyyhdissä tekijää epäillään kahdeksaankymmeneen lapseen kohdistuneista seksuaalirikoksista.[9] Molempien laajojen rikosvyyhtien tutkinta on vielä kesken, sillä verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkinta on hidasta ja haastavaa. Suomi on viime vuosina panostanut ja kehittänyt lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkintaa ja lapsirikostutkijoiden koulutusta osana Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa Barnahus-toimintaa.[10]

[4] Lahtinen, H.-M., Laitila, A., Korkman, J., & Ellonen, N. (2018). Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. Child Abuse and Neglect, 76, 84-94.
[5] Lahtinen, H.-M., Laitila, A., Korkman, J., & Ellonen, N. (2018). Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. Child Abuse and Neglect, 76, 84-94.
[6] ECPAT International & WeProtect Global Alliance, Child Sexual Exploitation and Abuse Online: Survivors' Perspectives (2022) p. 60.
[7] Tilastot koskevat 20 rikosnimikettä Suomen Rikoslaista (93/1889) joista kolme saattavat sisältää myös muihin kuin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia, sillä näitä ei ole eroteltu lähteessä. 17:18§1/1-3, 17:18§2 koskien sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämistä ja tämän yritystä koskee myös muuta väkivaltaa tai eläimiin sekaantumista todistavaa kuvamateriaalia. 20:2§1/1-5, 20:2§2 koskien törkeää raiskausta ja tämän yritystä koskee myös muita uhreja kuin lapsia. 20:5§1/1-4, 20:5§3 koskien seksuaalista hyväksikäyttöä ja tämän yritystä koskee myös muita uhreja kuin lapsia.
[8] Helsingin Sanomat, '20-vuotiasta keski-suomalaista miestä epäillään mahdollisesti jopa kahdensadan alakoulu-ikäisen lapsen hyväksikäytöistä' (29.7.2021) https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008157298.html.
[9] Helsingin Sanomat, 'Satakuntalaista miestä epäillään yli 80 lapseen kohdistuneista seksuaalirikoksista' (18.11.2021) https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008415036.html.
[10] Miia Lehtinen & Maria Rossi, 'Käsikirja Lapsiin Kohdistuvien Väkivalta- ja Seksuaalirikosten Tutkintaan' (13.1.2022) https://poliisi.fi/documents/25235045/33939256/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf/01b971f6-8ebb-eb54-dd97-6c1663d616b3/K%C3%A4sikirja-lapsiin-kohdistuvien-v%C3%A4kivalta-ja-seksuaalirikosten-tutkintaan-web.pdf?t=1642679496880.

© Suojellaan Lapsia ry. 2022

Tutkimustulokset antavat viitteitä korkean riskin tekijöistä myös Suomessa

Laitonta lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia verkossa etsivien ja käyttävien henkilöiden lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa. Laittoman kuva ja/tai videomateriaalin räjähdysmäisen kasvun myötä voidaan kuitenkin olettaa, että lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin käyttäjien määrä on merkittävä ja valitettavasti kasvussa. Suojellaan Lapsia ry tekee tutkimusta laittoman kuvamateriaalin käyttäjistä anonyymissä Tor verkossa. Yhdistyksen asiantuntijoiden innovoimaan ReDirection projektiin ja tutkimuksen kyselyihin on vastannut tammikuuhun 2022 mennessä jo yli 15 000 yksittäistä laittoman kuvamateriaalin käyttäjää. Vastaajista yli sata (N=103) on vastannut kyselyyn suomeksi ja on oletettavasti suomalainen.

Alustavien analyysien pohjalta voidaan todeta, että kyselyyn vastanneet suomalaiset laittoman kuvamateriaalin käyttäjät eroavat merkittävästi muiden kielialueiden vastaajista.[11] Suomalaiset kertovat esimerkiksi hakeutuvansa lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin käytön jälkeen verkkovälitteisesti kontaktiin lasten kanssa huomattavasti todennäköisemmin, kuin muiden kielialueiden käyttäjät. Suomalaisista vastaajista jopa 45 % kertoo hakeutuneensa suoraan kontaktiin lapsen kanssa, kun muiden kielialueiden vastaajien keskiarvo on 37 %. Tulos on alustava ja vaatii tarkempaa analyysiä.

Kaava 3: *Suojellaan Lapsia ry:n tutkimuskyselyyn vastanneet suomalaiset eroavat merkittävästi muiden kielialueiden vastaajista.*

”Miten usein käytettyäsi lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia olet hakeutunut suoraan kontaktiin lasten kanssa verkkoalustoilla?”

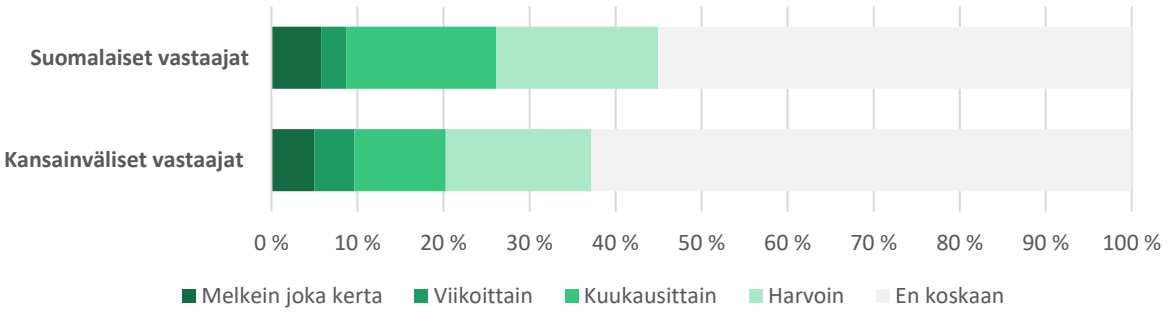

Lähde: Suojellaan Lapsia ry., 2022

45% suomalaisvastaajista on hakeutunut suoraan kontaktiin lapsen kanssa kuvamateriaalin katselun jälkeen

Alustavat analyysit osoittavat, että laittoman kuvamateriaalin käyttäjät eivät ainoastaan katsele lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia vaan moni heistä hakeutuu verkkovälitteisesti suoraan kontaktiin lapsen kanssa sitä katseltuaan. Tämä tarkoittaa sitä, että suomalaisten laittoman kuvamateriaalin käyttäjien riski syyllistyä myös vakavampiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin on merkittävä.

[11] Dataa tullaan analysoimaan tarkemmin, eikä alustavien analyysien pohjalta voi tehdä vielä varmoja päätelmiä.

© Suojellaan Lapsia ry. 2022

Mitä voimme tehdä?

Lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia tulee ennaltaehkäistä kaikilla mahdollisilla keinoilla. Tekijöiden kiinniottaminen, tuomitseminen ja tekoon suhteutettu rankaiseminen on äärimmäisen tärkeää, mutta painopistettä tulee keskittää yhä vahvemmin myös ennaltaehkäisyyn. Lasten oikeuksien näkökulmasta parasta ennaltaehkäisyä on vahvistaa rikosten torjuntaa siten, ettei rikoksia pääse tapahtumaan. Erityisesti verkkovälitteisiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin tulee keskittää vahvempia toimia sekä potentiaalisiin rikoksen tekijöihin, että erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.

Henkilöille, jotka ovat huolissaan omasta käyttäytymisestään kuvamateriaaliin liittyen ja rikosmyönteisestä asenteestaan, tulee olla mahdollisuus matalan kynnyksen tukeen, ennen kuin he syyllistyvät rikokseen. Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat tuottaneet Rikosseuraamusalan psykologin Nina Nurmisen ja psykologi, psykoterapeutti Mikko Ylipekan, sekä HUS Mielenterveystalo.fi asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä ReDirection omahoito-ohjelman henkilöille, jotka etsivät ja käyttävät lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia. Omahoito-ohjelma on käytettävissä anonyymisti pimeän verkon puolella sekä HUS Mielenterveystalo.fi sivustolla avoimen verkon puolella. *ReDirection* – omahoito-ohjelma on saatavilla englanniksi ja espanjaksi ja suomenkielinen käännös ohjelmasta valmistuu vuoden 2022 aikana. Tavoitteena on kääntää omahoito-ohjelma myös venäjäksi ja norjaksi vuoden 2022–2023 aikana.

Tutkimuskyselyyn vastanneista laittoman lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin käyttäjistä noin 50 % kertoo haluavansa lopettaa materiaalin käytön. *ReDirection* – omahoito-ohjelma on ensimmäinen askel haitallisen käytöksen muuttamiseksi kohti parempaa, rikoksetonta elämää.

50% vastaajista haluaa lopettaa laittoman kuvamateriaalin käytön.

Seksuaalirikoksen kohteeksi joutuminen ei ole *koskaan* uhrin syytä, vaan vastuu on aina rikoksen tekijällä. Verkkovälitteiset seksuaalirikokset ovat valitettavasti kasvussa myös Suomessa, sillä teknologia mahdollistaa yhden tekijän yhteydenotot useisiin lapsiin samanaikaisesti. Vastuu rikoksesta on aina tekijällä mutta rikosten ennaltaehkäisyssä tulee huomioida myös kaikki ne toimet, joita voimme tehdä lasten suojelemiseksi. Lasten tulee saada perustason digiturvataidot ennen kuin he alkavat käyttää digitaalisia laitteita itsenäisesti. Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat kehittänet ja tuottaneet *Varhain on Parhain* – digiturvataitomallin ja opetusmateriaalia 5–9-vuotiaille lapsille, heidän vanhemmilleen ja lasten kanssa työskenteleville ammattikasvattajille. Aikuisen läsnäolo ja säännölliset digiarjen keskustelut lapsen ja turvallisen aikuisen välillä mahdollistavat vaikeistakin asioista keskustelun. Jokaisella lapsella on oikeus saada tarvittavia tietoja ja taitoja turvalliseen liikkumiseen digiliikenteessä ja siihen, miten toimia digiarjen erilaisissa hämmentävissä ja pelottavissakin tilanteissa.

Lapset joutuvat seksuaalirikosten uhreiksi kaikkialla maailmassa. Lasten tehokkaan suojelun takaamiseksi:

- Tekijöille ja mahdollisille rikoksentekijöille tulee tarjota matalan kynnyksen tukea käyttäytymisen muuttamiseksi ja lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin käytön lopettamiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Jokaisella lapsella on oikeus tietoon ja lapsille tulee mahdollistaa digiturvataitojen oppiminen jo varhain – ennen kuin he aloittavat itsenäisen digilaitteiden käytön.

© Suojellaan Lapsia ry. 2022